

УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

Кафедра підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

“«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Гарант освітньої програми

 Оксана ФРОТЕР

«08 » серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Потенціал і розвиток підприємства

Освітній рівень: перший (бакалаврський)

Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»

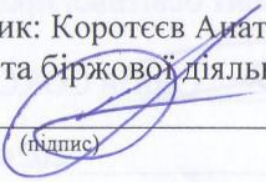
Спеціальність: 051 «Економіка»

Освітня програма: «Економіка»

Факультет: економіки і підприємництва

Робоча програма навчальної дисципліни «Потенціал і розвиток підприємства» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 051 «Економіка» освітньої програми «Економіка». Умань: УНУС, 2024. 36 с.

Розробник: Коротєєв Анатолійович к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

_____ Микола КОРОТЄЄВ
(підпис)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Протокол від «07» серпня 2024 року № 1

Завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

_____ Сергій СОКОЛЮК
(підпис)

«07» серпня 2024 року

Схвалено науково-методичною комісією факультету економіки і підприємництва

Протокол від «08» серпня 2024 року № 1

Голова Руслан МУДРАК

«08» серпня 2024 року

© УНУС, 2024 рік

© Коротєєв М.А., 2024 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень, назва освітньої програми	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»	Обов'язкова	
Модулів – 1	Спеціальність: 051 «Економіка»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		4-й (2-й)	4-й (2-й)
		Семестр	
Загальна кількість годин - 90		8-й (4-й)	8-й (4-й)
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 3,5	Освітній рівень: перший (бакалаврський) Освітня програма: «Економіка»	Лекції	
		26 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		22 год.	4 год.
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		42 год.	78 год.
	Вид контролю: екзамен		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Потенціал і розвиток підприємства» належить до обов'язкових дисциплін, вивчення яких передбачено освітньо-професійною програмою підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Мета курсу (інтегральна компетентність) — засвоєння понятійного апарату, методології і прикладного інструментарію оцінювання ринкової вартості потенціалу підприємства та його структурних елементів; набуття знань про закономірності, принципи та особливості формування, розвитку, конкурентоспроможності потенціалу підприємства як збалансованого інтегрованого утворення.

Завдання курсу:

- оволодіння новітніми засобами ефективного формування потенціалу підприємства, забезпечення його конкурентоспроможності;
- засвоєння теоретичних положень і набуття практичних навичок щодо оцінки рівня конкурентоспроможності потенціалу підприємства та визначення ринкової вартості його складових і вартості бізнесу в цілому;
- формування цілісного уявлення про оціночну діяльність як невід'ємну складову управління розвитком потенціалу підприємства.

Місце навчальної дисципліни в структурно-логічній схемі освітньо-професійної програми:

Пререквізити	Постреквізити
Економіка аграрного підприємства	
Економічний аналіз	
Аналіз господарської діяльності	
Економіка праці та соціально-трудові відносини	

Вивчення навчальної дисципліни «Потенціал і розвиток підприємства» передбачає формування та розвиток у здобувачів компетентностей і програмних результатів навчання відповідно до освітньо-професійної програми «Економіка» спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» (табл. 1).

Матриця компетентностей і програмних результатів навчання, що формуються під час вивчення навчальної дисципліни «Потенціал і розвиток підприємства»

Шифр компетентності	Компетентності	Шифр програмних результатів навчання	Програмні результати навчання
ЗК4	Здатність застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях.	ПРН 10	Проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники які характеризують результативність їх діяльності.
		ПРН 12	Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
Спеціальні (фахові) компетентності (СК)			
СК 12	Здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення.	ПРН 5	Застосовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування пропозицій та прийняття управлінських рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами державної влади).
		ПРН 12	Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
		ПРН 21	Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.
СК 13	Здатність проводити економічний аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, оцінку їх конкурентоспроможності.	ПРН 10	Проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники які характеризують результативність їх діяльності.
СК 14	Здатність поглиблено аналізувати проблеми і явища в одній або декількох професійних сферах з врахуванням економічних ризиків та	ПРН 12	Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

	можливих соціально-економічних наслідків.	ПРН 17	Виконувати міждисциплінарний аналіз соціально-економічних явищ і проблем в однієї або декількох професійних сферах з врахуванням ризиків та можливих соціально-економічних наслідків.
		ПРН 21	Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.
СК 15	Здатність до розуміння специфіки соціально-економічних взаємовідносин та особливостей функціонування економічних суб'єктів в аграрній галузі.	ПРН 25	Оволодіти практичним інструментарієм організації й ведення економічної діяльності та обґрунтування ефективних господарських рішень економічними суб'єктами з урахуванням галузевої специфіки аграрної економіки.

Методи навчання та засоби діагностики, що відповідають визначеним результатам навчання за навчальною дисципліною «Потенціал і розвиток підприємства», наведено в табл. 2, 3.

Таблиця 2

Результати, методи навчання та методи контролю за навчальною дисципліною «Потенціал і розвиток підприємства»

Результати навчання за навчальною дисципліною		Методи навчання	Методи контролю
1	Знання:		
1.1	Концептуальні знання, набуті у процесі навчання та професійної діяльності, включаючи певні знання сучасних досягнень	лекція, практичне заняття, дискусія, вирішення конкретних задач і ситуацій, самонавчання через Moodle	усне опитування, експрес-контроль, тестування, участь у дискусії, виконання індивідуальних і командних завдань, підготовка та представлення презентацій, контрольна (модульна) робота, підсумковий контроль
1.2	Критичне осмислення основних теорій, принципів, методів і понять у навчанні та професійній діяльності		
2	Уміння/навички:		

2.1	Розв'язання складних непередбачуваних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання, що передбачає збирання та інтерпретацію інформації (даних), вибір методів та інструментальних засобів застосування інноваційних підходів	лекція, практичне заняття, дискусія, аналітична робота, вирішення конкретних задач і ситуацій, самонавчання через Moodle	усне опитування, тестування, участь у дискусії, виконання індивідуальних і командних завдань, підготовка та представлення презентацій, контрольна (модульна) робота, підсумковий контроль
3	Комунікація:		
3.1	Донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень та власного досвіду в галузі професійної діяльності	практичне заняття, дискусія, аналітична робота, вирішення конкретних задач і ситуацій	представлення презентацій, виконання аналітично-розрахункових робіт, виконання вирішених конкретних задач і ситуацій, контрольна (модульна) робота, підсумковий контроль
4	Відповідальність і автономія		
4.2	Відповідальність за професійний розвиток окремих осіб та/або груп осіб здатність до подальшого навчання з високим рівнем автономності	практичне заняття, дискусія, аналітична робота, вирішення конкретних задач і ситуацій	представлення презентацій, виконання аналітично-розрахункових робіт, виконання вирішених конкретних задач і ситуацій, контрольна (модульна) робота, підсумковий контроль

Таблиця 3

Методи навчання та методи контролю програмних результатів навчання з навчальної дисципліни «Потенціал і розвиток підприємства»

Програмний результат навчання	Метод навчання	Методи контролю
ПРН 5 Застосовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування пропозицій та прийняття управлінських рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами	Інтерактивні заняття, моделювання сценаріїв, практичні заняття, дискусія, самостійна робота з підготовкою	усне опитування, експрес-контроль, тестування, участь у дискусії, виконання індивідуальних і командних завдань, підготовка та представлення презентацій, контрольна (модульна) робота, підсумковий контроль

	державної влади).	рефератів і презентацій самонавчання через Moodle	
ПРН 10	Проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники які характеризують результативність їх діяльності.	Лекція, практичне заняття, індивідуальні консультації, самостійна робота з підготовкою рефератів і презентацій, самонавчання через Moodle	усне опитування, експрес-контроль, тестування, участь у дискусії, виконання індивідуальних і командних завдань, підготовка та представлення презентацій, контрольна (модульна) робота, підсумковий контроль
ПРН 12	Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.	Лекція, практичне заняття, індивідуальні консультації, самостійна робота з підготовкою рефератів і презентацій, самонавчання через Moodle	усне опитування, експрес-контроль, тестування, участь у дискусії, виконання індивідуальних і командних завдань, підготовка та представлення презентацій, контрольна (модульна) робота, підсумковий контроль
ПРН 17	Виконувати міждисциплінарний аналіз соціально-економічних явищ і проблем в однієї або декількох професійних сферах з врахуванням ризиків та можливих соціально-економічних наслідків.	Лекція, практичне заняття, індивідуальні консультації, самостійна робота з підготовкою рефератів і презентацій, самонавчання через Moodle	усне опитування, експрес-контроль, тестування, участь у дискусії, виконання індивідуальних і командних завдань, підготовка та представлення презентацій, контрольна (модульна) робота, підсумковий контроль
ПРН 21	Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.	Лекція, практичне заняття, індивідуальні консультації, самостійна робота з підготовкою рефератів і презентацій, самонавчання через Moodle	усне опитування, експрес-контроль, тестування, участь у дискусії, виконання індивідуальних і командних завдань, підготовка та представлення презентацій, контрольна (модульна) робота, підсумковий контроль
ПРН 25	Оволодіти практичним інструментарієм організації й ведення економічної діяльності та обґрунтування ефективних господарських рішень економічними суб'єктами з урахуванням галузевої специфіки аграрної економіки.	Лекція, практичне заняття, індивідуальні консультації, самостійна робота з підготовкою рефератів і презентацій, самонавчання через Moodle	усне опитування, експрес-контроль, тестування, участь у дискусії, виконання індивідуальних і командних завдань, підготовка та представлення презентацій, контрольна (модульна) робота, підсумковий контроль

3. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Тема 1. Сутнісна характеристика потенціалу підприємства

1.1. Сутнісно-змістовна еволюція терміна «потенціал»

Наукова сутність поняття «потенціал», генезис його становлення та використання в економічних дослідженнях і бізнес-практиці. Видові прояви потенціалу. Теоретичне позиціонування категорії «потенціал підприємства» у системі наукових понять. Розкриття основних відмінностей категорії «потенціал підприємства» від суміжних понять: виробнича потужність, економічні ресурси, ефективність діяльності, вартість бізнесу. Основні підходи до вивчення потенціалу підприємства: їхні переваги та недоліки за конкретних умов застосування.

1.2. Загальна характеристика потенціалу підприємства

Концептуальне значення й формування системного підходу до аналізу потенціалу підприємства. Системне визначення основних складових елементів потенціалу підприємства. Системні зв'язки та характерні особливості окремих складових. Основний зміст поняття «потенціал підприємства». Теоретична модель формування потенціалу підприємства.

Тема 2. Структура і графоаналітична модель потенціалу підприємства

2.1. Структура потенціалу підприємства

Основні типи структуризації потенціалу підприємства. Визначення та взаємозв'язок об'єктних і суб'єктних складових потенціалу підприємства. Сутнісно-змістовна характеристика об'єктних складових потенціалу підприємства: інноваційного, виробничого, фінансового та відтворювального. Виробничий потенціал підприємства, його елементна структура: потенціал землі та природно-кліматичні умови, потенціал основних та оборотних фондів, потенціал нематеріальних активів, технологічний потенціал підприємства. Елементи фінансового потенціалу підприємства. Просте й розширене відтворення потенціалу підприємства.

Сутнісно-змістовна характеристика суб'єктних складових потенціалу підприємства: науково-технічного, управлінського, маркетингового та потенціалу організаційної структури управління. Маркетинговий потенціал підприємства та його структура: збутовий, логістичний та інші елементи. Агреговані прояви потенціалу підприємства та їхня характеристика: трудовий, інфраструктурний та інформаційний потенціали. Системоутворююча роль трудового, інфраструктурного та інформаційного потенціалів.

2.2. Графоаналітична модель оцінки потенціалу підприємств

Методологічні основи використання графоаналітичної технології для дослідження потенціалу сучасних підприємств. Функціональна класифікація бізнесу як передумова побудови графоаналітичних моделей потенціалу підприємств: 1) виробництво, розподіл і збут продукції; 2) організаційна структура та менеджмент; 3) маркетинг; 4) фінанси. Критерії та показники аналізу кожного функціонального блоку бізнесу. Алгоритм графоаналітичної оцінки

потенціалу підприємства. Методика інтерпретації результатів графоаналітичного дослідження.

Тема 3. Формування потенціалу підприємства

3.1. Методичні та організаційно-економічні засади формування потенціалу підприємств

Визначення процесів формування та розвитку потенціалу сучасних підприємств. Комплексний підхід до аналізу та системні особливості соціально-економічних систем мікрорівня. Загальнотеоретична модель формування потенціалу підприємства.

3.2. Синергічність елементів потенціалу підприємства та процес оптимізації його структури

Синергічні ефекти в розвитку потенціалу підприємства (операційна, управлінська та фінансова синергії). Алгоритм оптимізації потенціалу підприємства. Основні типи закономірностей формування потенціалу підприємства: формуючі та регулюючі. Виділення та аналіз домінуючого чинника розвитку підприємства як основи управління процесами формування його потенціалу. Сучасні тенденції формування потенціалу підприємств.

Тема 4. Особливості формування виробничого потенціалу аграрного підприємства

4.1. Особливості формування потенціалу аграрних підприємств залежно від специфіки підприємницької діяльності

Основні типи сегментування сучасних сфер бізнесу: галузевий та ресурсний розподіли. Специфіка аналізу підприємств аграрного сектору економіки. Особливості структури потенціалу аграрних підприємств залежно від галузевої специфіки.

4.2. Фактори, передумови та тенденції формування потенціалу аграрних підприємств.

Ключові фактори ефективного формування й використання потенціалу аграрних підприємств. Сучасні тенденції формування потенціалу аграрних підприємств.

Тема 5. Конкурентоспроможність потенціалу підприємства

5.1. Конкурентоспроможність: основні категорії та поняття

Взаємозв'язок економічних категорій: ринок, конкуренція, конкурентоспроможність і потенціал підприємства. Системні характеристики потенціалу з функціональних та організаційних позицій, що визначають ефективність його використання та конкурентоспроможність.

Порівняльна оцінка потенціалів підприємств через ринок як передумова оцінки їх конкурентоспроможності. Рівні та особливості прояву конкурентоспроможності потенціалу підприємства.

5.2. Методи оцінки конкурентоспроможності потенціалу підприємства

Методологія оцінки конкурентоспроможності потенціалу підприємства: принципи та підходи. Класифікація методів оцінки конкурентоспроможності потенціалу підприємства.

Діагностика факторів, що визначають конкуренцію на різних ринках. Основні сили конкуренції за М. Портером. Потенційні конкуренти, аналіз

імовірності входження в галузь. Економічні можливості постачальників ресурсів і покупців (споживачів) продукції підприємства.

Стратегічний аналіз конкурентоспроможності потенціалу підприємства. Оцінка конкурентного статусу фірми. Оцінка привабливості стратегічних зон господарювання. Класифікація конкурентоспроможності потенціалу залежно від рівня глобалізації цілей дослідження (світове лідерство, світовий стандарт, національне лідерство, національний стандарт, галузеве лідерство, галузевий стандарт, пороговий рівень), відповідно до рівня фокусування на функції управління.

Можливі моделі планування в різних стратегічних зонах господарювання. STEP-аналіз підприємства. SWOT-аналіз підприємства. SPACE-аналіз підприємства. Метод аналізу GAP. Метод аналізу LOTS. Метод аналізу PIMS. Метод вивчення профілю об'єкта. Аналіз конкурентоспроможності за системою 111-555.

5.3. Прикладні моделі оцінки конкурентоспроможності потенціалу підприємства

Прикладні методики оцінки конкурентоспроможності потенціалу підприємства: індикаторний метод оцінки конкурентоспроможності потенціалу підприємства за економічними і соціальними стандартами, метод експертних оцінок, метод набору конкурентоспроможних елементів.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОЦІНЮВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО СКЛАДОВИХ

Тема 6. Теоретичні основи оцінювання потенціалу підприємства

6.1. Оцінка потенціалу підприємства: основні цілі та сфери застосування

Мета і завдання вартісної оцінки потенціалу підприємства. Сутність та механізм реалізації процедури оцінки потенціалу підприємства. Концепція вартісної оцінки потенціалу підприємства: теоретичні постулати, методологічні передумови, різновиди вартості бізнесу та принципи її визначення. Структурно-логічна схема формування вартості потенціалу підприємства та її складових.

6.2. Поняття вартості потенціалу та її модифікації

Сучасна методологія оцінки вартості бізнесу та потенціалу підприємства. Сутнісно-змістовна характеристика вартості в обміні: ринкової, ліквідаційної, заставної, страхової та орендної вартості. Особливості прояву вартості потенціалу в користуванні: інвестиційна, балансова, податкова та вартість заміщення (відтворення).

6.3. Принципи та механізм оцінки потенціалу підприємства

Загальна класифікація принципів оцінки вартості потенціалу підприємства. Сутнісно-змістовна характеристика принципів оцінки, які базуються на уявленнях користувача: принцип корисності, принцип заміщення, принцип очікування. Розкриття принципів оцінки, пов'язаних з ринковим середовищем: принцип залежності, принцип попиту і пропонування, принцип відповідності, принцип конкуренції, принцип заміщення (відтворення). Принципи, пов'язані з земельною ділянкою, будинками та спорудами: принцип залишкової продуктивності, принципи вкладу (внеску) та віддачі, принципи збалансованості та оптимальності, принцип поділу та поєднання майнових прав. Принцип найліпшого і найефективнішого використання як єдиний базис інтегральної оцінки.

Тема 7. Методичні підходи до оцінювання потенціалу підприємства

7.1. Методологія визначення вартості потенціалу підприємства

Сутність та необхідність системного підходу до оцінки вартості потенціалу підприємства. Три основні теоретичні концепції оцінки вартості бізнесу та потенціалу підприємства: результатна (доходна), ресурсна (витратна) та ринкова (порівняльна); їх специфічні особливості. Система чинників, які визначають вартість потенціалу підприємства. Методологія вартісної оцінки потенціалу підприємства.

7.2. Витратний підхід до оцінки потенціалу підприємства

Загальна характеристика витратних методів оцінки та особливостей їх використання за сучасних умов господарювання: метод порівняльної одиниці, метод поділу за компонентами, метод кількісної діагностики, метод обліку витрат на інфраструктуру, метод вартості заміщення (відтворення), метод індексції даних проектно-кошторисної документації.

7.3. Порівняльний підхід до оцінки потенціалу підприємства

Загальна методологія порівняльних методів оцінки. Ознайомлення з методами ринкової концепції: метод парного продажу, метод статистичних коригувань, експертні методи порівняння, метод мультиплікаторів порівняння. Класифікація мультиплікаторів порівняння за різними ознаками.

7.4. Доходний підхід до оцінки потенціалу підприємства

Основи доходної оцінки вартості потенціалу підприємства. Функції грошової одиниці: економічна сутність, призначення та використання в розрахунках вартості потенціалу підприємства. Загальна характеристика результатних методів для оцінки потенціалу підприємства: метод дисконтування грошових потоків, метод капіталізації доходу, метод залишкового доходу. Методи визначення ставки приведення грошових потоків: метод кумулятивної побудови, метод співставного продажу, метод капітальних активів, метод середньозваженої вартості капіталу, метод внутрішньої норми дохідності, метод ставки LIBOR.

Економічна логіка побудови та розрахунку коефіцієнта капіталізації. Різновиди коефіцієнтів капіталізації. Методи розрахунку коефіцієнта капіталізації.

Порівняльна характеристика переваг і недоліків різних підходів до оцінки вартості потенціалу підприємства.

Тема 8. Оцінка вартості земельної ділянки будівель і споруд

8.1. Теоретичні аспекти визнання земельних ділянок та інших об'єктів складовими потенціалу підприємства

Сучасні особливості підприємницького використання забудованих і незабудованих ділянок. Основні передумови визнання земельних ділянок та об'єктів нерухомості частиною потенціалу підприємства згідно з ресурсним та організаційно-функціональним підходами. Принципи визначення вартості земельної ділянки та об'єктів нерухомості. Перелік і зміст документів, необхідних для проведення оцінки вартості нерухомих об'єктів.

8.2. Порядок організації грошової оцінки землі по Україні

Оцінка вартості земельних ділянок промислового й непромислового

призначення. Різновиди експертної та нормативної оцінки земель, їх порівняльна характеристика. Передумови проведення нормативної та експертної оцінки вартості земель.

7.3. Оцінка вартості землі

Базові методичні підходи до оцінки вартості земельних ділянок: метод залишку для землі, метод капіталізації земельної ренти, метод порівняльного продажу, метод переносу (співвідношення), метод витрат на освоєння. Види земельної ренти: диференціальна, абсолютна та монопольна ренти.

8.4. Оцінка вартості будівель і споруд

Класифікація об'єктів нерухомості у цілях оцінки. Змістовна характеристика методів оцінки об'єктів нерухомості: метод порівняльної одиниці, метод поділу за компонентами, метод мультиплікаторів та ін. Особливості використання різних методів оцінки об'єктів нерухомості за сучасних умов діяльності. Визначення зносу об'єктів нерухомості: по-елементний метод, метод Брендта, на основі технічного огляду.

Тема 9. Визначення вартості машин і обладнання

9.1. Необхідність і особливості оцінки техніко-технологічного потенціалу підприємства

Ідентифікація машин та обладнання як об'єкта оцінки й складової потенціалу підприємства. Оцінка машин та обладнання відокремлено, групами й системно. Типові ситуації, що потребують вартісної оцінки машин та обладнання. Характерні особливості машин та обладнання як елементу потенціалу підприємства.

9.2. Класифікація об'єктів оцінки

Способи групування машин та обладнання як об'єкта оцінки: за належністю до основних фондів, за роллю у виробничому процесі, за правом власності, за способом придбання та походження, за етапом життєвого циклу, за рівнем універсальності. Джерела інформації та етапи ідентифікації об'єкта оцінки.

9.3. Методичні підходи до оцінки машин і обладнання

Особливості використання витратних методів оцінки потенціалу машин та обладнання підприємства: метод розрахунку за ціною однорідного об'єкта, метод аналізу й індексації витрат, метод поелементного розрахунку витрат, метод визначення собівартості за укрупненими нормативами.

Види зносу та його вплив на вартість машин та обладнання: фізичний знос, технологічне, функціональне та економічне старіння. Непрямі методи визначення фізичного зносу об'єкта: метод ефективного віку, метод експертизи стану, метод зниження споживчих якостей, метод зниження дохідності. Оцінка техніко-економічного старіння машин та обладнання.

Порівняльний підхід до оцінки вартості потенціалу машин та обладнання. Методика вибору об'єкта порівняння. Змістовна характеристика найбільш поширених методів порівняльної групи для оцінки машин та обладнання: метод прямого порівняння, метод статистичного моделювання ціни, метод розрахунку за питомими ціновими показниками, методи кореляційних залежностей, метод процента відновної вартості, метод рівновеликого аналога.

Методологія результатної оцінки машин та обладнання. Особливості

використання методів результатної групи для оцінки вартості машин та обладнання: метод дисконтування чистих грошових потоків, метод прямої капіталізації доходів.

Тема 10. Нематеріальні активи та методи їх оцінювання

10.1. Сутність і класифікація нематеріальних активів підприємства

Понятійно-категоріальний апарат, який використовується в оціночній практиці нематеріальних активів підприємства. Специфічні риси нематеріальних активів як складової потенціалу підприємства. Класифікація нематеріальних активів за різними ознаками: за правовою ознакою, за ознакою цілісності та ін. Типові господарські ситуації, які вимагають оцінки вартості нематеріальних активів підприємства.

Функціональний підхід до менеджменту нематеріальних активів підприємства. Процес перетворення продукту інтелектуальної праці в нематеріальний актив.

10.2. Особливості оцінки вартості нематеріальних активів

Особливості господарського використання нематеріальних активів у діяльності сучасних підприємств. Принципи обліку нематеріальних активів підприємства як передумова їхньої оцінки. Оцінка та аналіз нематеріальних активів підприємства.

10.3. Оцінка ринкової вартості нематеріальних активів

Методологія оцінки вартості нематеріальних активів підприємства. Основні підходи до вирішення проблеми ідентифікації нематеріального об'єкта оцінки. Види оцінок вартості нематеріальних активів: за фактичною собівартістю, за поточною відновною вартістю, за поточною ринковою вартістю, за чистою вартістю реалізації. Методи оцінки вартості потенціалу нематеріальних активів (метод приведення грошових потоків, метод умовної економії, метод отриманих переваг у доходах, метод надлишкових прибутків, метод надлишкових грошових потоків, метод звільнення від роялті, метод виграшу в собівартості, метод прямої капіталізації грошового потоку) та особливості їх використання за сучасних умов господарювання.

Витратний підхід до оцінки вартості потенціалу нематеріальних активів: основні передумови та принципи. Сутнісна характеристика витратних методів оцінки нематеріальних активів: метод початкових витрат, метод відновної вартості, метод вартості заміщення.

Тема 11. Трудовий потенціал підприємства та його оцінка

11.1. Роль і значення трудового потенціалу в економічних відносинах

Визначення поняття «трудовий потенціал»: рівні прояву, види, характерні риси. Одиниці виміру вартості трудового потенціалу підприємства, їх використання в прикладному аналізі. Мета, цілі та завдання оцінки трудового потенціалу в господарській практиці.

Трудовий потенціал працівника і характеристика окремих його складових. Фактори, що визначають трудовий потенціал працівника. Зв'язок та відмінності трудового потенціалу організації у співставленні з трудовим потенціалом її співробітників. Основні складові трудового потенціалу організації.

11.2. Методологія оцінки трудового потенціалу підприємства

Теоретичні передумови побудови методик оцінки трудового потенціалу: сучасні підходи та моделі. Методологічні основи визначення трудового потенціалу підприємства. Загальна логіка оцінки вартості трудового потенціалу. Система чинників, які визначають розмір і вартість управлінського потенціалу. Модель оцінки трудового потенціалу технологічного персоналу підприємства.

11.3. Методики оцінки трудового потенціалу підприємства

Витратні методики вартісної оцінки трудового потенціалу та особливості їх практичного використання. Методика оцінки потенціалу за Н. В. Авдеєнком та В. А. Котловим:

сутність, показники, переваги та недоліки. Методика оцінки трудового потенціалу на основі одиниці живої праці: показники та алгоритм розрахунку.

Методики порівняльної оцінки потенціалу підприємства: анкетування, описовий метод, порівняння парами, рейтинговий метод, метод визначеного розподілу, оцінка за вирішальною ситуацією, шкала спостереження за поведінкою, метод інтерв'ю, метод «360 градусів», тестування, моделі компетентності та ін. Коефіцієнтна методика оцінки трудового потенціалу підприємства: групи показників та алгоритм їх розрахунку. Результатна оцінка потенціалу управлінського та технологічного персоналу.

11.4. Основи управління трудовим потенціалом підприємства

Необхідність управління трудовим потенціалом підприємства. Управління трудовим потенціалом на основі коефіцієнтів заміщення економічних ресурсів. Алгоритм управління трудовим потенціалом підприємства на основі трифакторної моделі оцінки.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ПОТЕНЦІАЛУ ТА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА (з урахуванням галузевого аспекту)

Topic 12: Business valuation

(Тема 12. Оцінка вартості бізнесу)

12.1. Features of business valuation methods

Definition of the concept of "business value". General internal model of business valuation. Structural and logical algorithm for business valuation. Cost, comparative and effective methods of business valuation: their essence and features of practical use.

12.2. Methods of the cost approach to business valuation

Simple balance sheet method of business valuation: calculation algorithm and key indicator. Method of balance sheet adjustment. Replacement cost method. Liquidation value method. Net asset method. Methods of asset accumulation.

12.3. Methods of resultant business valuation

Direct capitalization method: key features and algorithm of its application. Cash flow discounting method. Option-based business valuation method. The method of economic profit. The method of additional profits.

12.4. Methods of business valuation based on the comparative approach

Multiplier method: types of multipliers and their use in valuation practice. The method of industry ratios. Method of analogous sales (capital market). The main methods of business analysis for the purpose of assessing its value. Features of the valuation of goodwill (reputation) of the enterprise: German method, Swiss method, Anglo-Saxon method, discount method, annual determination method, Gref method,

combined method of valuation.

12.1. Особливості методів оцінки вартості бізнесу

Визначення поняття «вартість бізнесу». Загальна внутрішня модель оцінки вартості бізнесу. Структурно-логічний алгоритм оцінки вартості бізнесу. Витратні, порівняльні та результатні методи оцінки вартості бізнесу: їх сутність та особливості практичного використання.

12.2. Методи витратного підходу оцінки вартості бізнесу

Простий балансовий метод оцінки вартості бізнесу: алгоритм розрахунку та ключовий показник. Метод регулювання балансу. Метод вартості заміщення. Метод ліквідаційної вартості. Метод чистих активів. Методики накопичення активів.

12.3. Методи результатної оцінки вартості бізнесу

Метод прямої капіталізації: ключові особливості та алгоритм її яичення. Метод дисконтування грошового потоку. Метод оцінки вартості бізнесу на основі опціонів. Метод економічного прибутку. Метод додаткових прибутків.

12.4. Методи оцінки вартості бізнесу, які базуються на порівняльному підході

Метод мультиплікаторів: різновиди мультиплікаторів та їх використання в оціночній практиці. Метод галузевих співвідношень. Метод аналогового продажу (ринку капіталу). Основні методи аналізу бізнесу з метою оцінки його вартості. Особливості оцінки гудвілу (репутації) підприємства: німецький метод, швейцарський метод, англосаксонський метод, дисконтний метод, метод щорічного визначення, метод Грефа, комбінований метод оцінки.

Тема 13. Прикладні аспекти оцінки потенціалу аграрних підприємств

13.1. Особливості оцінки потенціалу підприємства для моніторингу поточних можливостей

Моніторинг поточних можливостей аграрного підприємства як система постійного спостереження за реалізацією внутрішніх бізнес-процесів. Базові принципи організації моніторингу поточних можливостей підприємства. Особливості потенціалу підприємства, які необхідно враховувати в процесі організації системи моніторингу.

Етапи процесу організації моніторингу поточних можливостей аграрного підприємства. Визначення цілей та завдань. Визначення процесів, які найбільш істотно впливають на формування та реалізацію поточних можливостей. Визначення складу інформації, яка адекватно характеризує ключові процеси. Побудова моделі потенціалу підприємства та моделі моніторингу.

13.2. Спеціальні випадки застосування оцінки підприємства (бізнесу) в аграрному секторі

Спеціальні випадки застосування оцінки аграрного підприємства (бізнесу), які стосуються незвичайних господарських ситуацій. Викуп паїв (акцій) закритих компаній (товариств із обмеженою відповідальністю та закритих акціонерних товариств). Емісія нових акцій. Підготовка до продажу підприємств, що приватизуються. Обґрунтування варіантів проведення санації підприємств-банкрутів. Перевірка ціни пропозиції по акціях закритих акціонерних товариств великими професійними інвесторами.

Тема 14. Розвиток аграрних підприємств: зміст, сучасні концепції та передумови

14.1. Розвиток підприємства, напрями і сценарії розвитку бізнесу підприємства

Розвиток аграрного підприємства, його суть. Способи розширення бізнесу – інтенсифікація (ринку або продукту), інтеграція (вертикальна, горизонтальна), диверсифікація. Типи розвитку: перепрофілюючий (інноваційний) і модернізуючий (покращуючий). Основні групи стратегічних альтернатив розвитку бізнесу аграрного підприємства.

14.2. Диверсифікація діяльності аграрних підприємств

Диверсифікація діяльності аграрного підприємства, її зміст. Диверсифікація продукції. Диверсифікація ринку. Основні сценарії диверсифікованого розвитку аграрного підприємства. Концентрична диверсифікація. Горизонтальна диверсифікація. Конгломеративна диверсифікація. Вертикальна диверсифікація.

14.3. Зовнішній розвиток аграрних підприємств

Внутрішній розвиток аграрного підприємства. Зовнішній розвиток аграрного підприємства. Інтеграція та інтегрований розвиток аграрного підприємства. Цілі інтеграції. Основні сценарії зовнішнього, інтегрованого розвитку. Зворотна вертикальна інтеграція. Пряма вертикальна інтеграція. Горизонтальна інтеграція. Діагональна інтеграція.

14.4. Роль організаційно-економічних концепцій у забезпеченні зростання підприємства

Концепція єдності життєвих циклів продукції й технології. Життєвий цикл продукції. Життєвий цикл технологічної системи. Взаємозв'язок продукції й технології. Життєвий цикл продукції як об'єкт управління.

Концепція технологічного ланцюга виробництва. Типи мереж зв'язку технологічних ланцюгів промислового виробництва. Відкрита мережа зв'язків між виробництвами, спеціалізованими за однорідним кінцевим продуктом. Мережа зв'язків з розгалуженням виходів з першого виробничого ланцюга, що переходять до ряду паралельно діючих виробництв, які виробляють із аналогічних напівпродуктів різні кінцеві продукти. Мережа зв'язків з різними входами вихідної сировини(статті продукту) у ряд виробництв, одно-двокаскадним розгалуженням входів у наступні виробництва, одно-дворівневим напівпродуктом і кінцевим продуктом.

Концепція раціонального поєднання властивостей цілісності й відособленості систем, що розвиваються. Властивість подільності (відособленості) та властивість цілісності (неподільності) нововведення продукції. Раціональне поєднання властивостей цілісності й відособленості. Розвиток як необхідна умова перетворення підприємства як системи.

Тема 15. Методичні підходи до визначення резервів розвитку підприємства та його потенціалу

15.1. Загальна характеристика методів і методики розробки стратегії фірми.

Формальні моделі дослідження певного виду діяльності (бізнесу) підприємства. Матричні (портфельні) методи (методи портфельного аналізу підприємства в цілому). Алгоритм методики вироблення стратегії підприємства.

Основні методи діагностики і стратегічного аналізу окремого бізнесу підприємства (бізнес-рівень) або вузькоспеціалізованої фірми. Модель накопиченого досвіду. Модель життєвого циклу продукту, попиту. Модель життєвого циклу технологій. Модель продукт-ринок. Модель М. Портера.

Матричні методи ("портфельні" методи). Стадії діагностики "портфеля виробництва", а також оцінка становища фірми на ринку. Методи перспективного фінансового аналізу.

15.2. Матричні методи визначення стратегічного становища підприємства і оцінки стратегічних альтернатив за його СЗГ.

Метод BCG. Групи СЗГ (напрямів діяльності) підприємства: "зірки"; "дійні корови"; «?»; "собаки". Метод Мак-Кінсі. Призначення матриці Мак-Кінсі. Привабливість ринку. Конкурентний статус фірми. Аналіз матриці Мак-Кінсі. Модель хімічної компанії Шелл. Матриця DMP (Direct Policy Matrix). Метод ADL (консалтингової фірми Artur D. Little inc). Конкурентна позиція підприємства на ринку. Домінуюча позиція. Сильну позицію. Середня позиція. Слабка позиція. Маргінальна (слабка) позиція. Ступінь зрілості ринку. Стадії зародження, зростання, насичення ринку (зрілості), занепаду.

15.3. Методи комплексного стратегічного аналізу: SWOT, SPACE.

SWOT – аналіз. Аналіз матриці SWOT. Чотири загальних стратегії поведінки підприємства. Метод SPACE (strategic position and action evolution - оцінка стратегічної позиції та дій). Групи критеріїв оцінки стратегічного положення підприємства. Груповий критерій I: "Фінансова сила підприємства". Груповий критерій II: "Конкурентоспроможність підприємства і його становище на ринку". Груповий критерій III: "Привабливість сектора (галузі), де діє дане підприємство". Груповий критерій IV: "Стабільність галузі, в якій функціонує дане підприємство".

4. Структура навчальної дисципліни «Потенціал і розвиток підприємства»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	п	інд	с.р.		л	п	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Модуль 1.										
Змістовий модуль 1. Загальні основи формування потенціалу підприємства										
Тема 1. Сутнісна характеристика потенціалу підприємства	5	2	1		2	5				5
Тема 2. Структура і графоаналітична модель потенціалу підприємства	6	2	1		3	6	1			5
Тема 3. Формування потенціалу підприємства	6	2	1		3	6				6
Тема 4. Особливості формування виробничого потенціалу аграрного підприємства	6	2	1		3	6				6
Тема 5. Конкурентоспроможність потенціалу підприємства	7	2*	2		3	7	1	1		5
Разом за змістовим модулем 1	30	10	6	0	14	30	2	1		27
Змістовий модуль 2. Оцінювання потенціалу підприємства та його складових										
Тема 6. Теоретичні основи оцінювання потенціалу підприємства	7	2	2		3	7	1	1		5
Тема 7. Методичні підходи до оцінювання потенціалу підприємства	7	2	2		3	7	1	1		5
Тема 8. Оцінювання вартості земельної ділянки, будівель і споруд	7	2	2		3	7	1			6
Тема 9. Оцінювання ринкової вартості машин і обладнання	7	2	2		3	7	1			6
Тема 10. Нематеріальні активи підприємства і методи їх оцінювання	6	2	1		3	6				6
Тема 11. Трудовий потенціал та його оцінювання	6	2	1		3	6				6
Разом за змістовим модулем 2	40	12	10	0	18	40	4	2		34

Змістовий модуль 3. Прикладні аспекти оцінки потенціалу та розвитку підприємства										
Тема 12. Оцінка вартості бізнесу Topic 12: Business valuation**	5	1	2		2	5	1			4
Тема 13. Прикладні аспекти оцінки потенціалу аграрних підприємств	5	1	2		2	5				5
Тема 14. Розвиток аграрних підприємств: зміст, сучасні концепції та передумови	5	1	1		3	5	1	1		3
Тема 15. Методичні підходи до визначення резервів розвитку підприємства та його потенціалу	5	1	1		3	5				5
Разом за змістовим модулем 3	20	4	6	0	10	20	2	1		17
Разом	90	26	22	0	42	90	8	4		78

*залучений стейкхолдер для спільного проведення аудиторного заняття

** тема викладається англійською мовою

**5. Теми семінарських занять навчальної дисципліни
«Потенціал і розвиток підприємства»**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
Модуль 1.			
Змістовий модуль 1. Загальні основи формування потенціалу підприємства			
1	Тема 1. Сутнісна характеристика потенціалу підприємства	1	0
2	Тема 3. Формування потенціалу підприємства	1	0
	Тема 4. Особливості формування виробничого потенціалу аграрного підприємства	1	0
	<i>Всього за 1 змістовий модуль:</i>	3	0
Змістовий модуль 2. Оцінювання потенціалу підприємства та його складових			
3	Тема 6. Теоретичні основи оцінювання потенціалу підприємства	2	1
	<i>Всього за 2 змістовий модуль:</i>	2	1
Змістовий модуль 3. Прикладні аспекти оцінки потенціалу та розвитку підприємства (з урахуванням галузевого аспекту)			
4	Тема 14. Розвиток аграрних підприємств: зміст, сучасні концепції та передумови	1	1
5	Тема 15. Методичні підходи до визначення резервів розвитку підприємства та його потенціалу	1	0
	<i>Всього за 3 змістовий модуль:</i>	2	1
	<i>Всього:</i>	7	2

**6. Теми практичних занять навчальної дисципліни
«Потенціал і розвиток підприємства»**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
Модуль 1.			
Змістовий модуль 1. Загальні основи формування потенціалу підприємства			
1	Тема 2. Структура і графоаналітична модель потенціалу підприємства	1	0
2	Тема 5. Конкурентоспроможність потенціалу підприємства	2	1
	<i>Всього за 1 змістовий модуль:</i>	3	1
Змістовий модуль 2. Оцінювання потенціалу підприємства та його складових			
3	Тема 7. Методичні підходи до оцінювання потенціалу підприємства	2	1
4	Тема 8. Оцінювання вартості земельної ділянки, будівель і споруд	2	0
5	Тема 9. Оцінювання ринкової вартості машин і обладнання	2	0
6	Тема 10. Нематеріальні активи підприємства і методи їх оцінювання	1	0
7	Тема 11. Трудовий потенціал підприємства та його оцінювання	1	0
8	<i>Всього за 2 змістовий модуль:</i>	8	1
Змістовий модуль 3. Прикладні аспекти оцінки потенціалу та розвитку підприємства			
9	Тема 12. Оцінка вартості бізнесу* (Topic 12: Business valuation)	2	0
10	Тема 13. Прикладні аспекти оцінки потенціалу аграрних підприємств	2	0
	<i>Всього за 3 змістовий модуль:</i>	4	0
	<i>Всього:</i>	15	2

* тема викладається англійською мовою

**7. Самостійна робота навчальної дисципліни
«Потенціал і розвиток підприємства»**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма*
Модуль 1.			
	Змістовий модуль 1. Загальні основи формування потенціалу підприємства		
1	<p><i>Тема 1. Сутнісна характеристика потенціалу підприємства</i></p> <p>Наукова сутність поняття «потенціал», генезис його становлення та використання в економічних дослідженнях і бізнес-практиці.</p> <p>Сутнісно-змістова еволюція терміну „потенціал”</p> <p>Література: 10, 11, 12, 15, 16.</p>	2	5
	<p><i>Тема 2. Структура і графоаналітична модель потенціалу підприємства</i></p> <p>Основні типи структуризації потенціалу підприємства. Визначення та взаємозв'язок об'єктних і суб'єктних складових потенціалу підприємства.</p> <p>Методика інтерпретації результатів графоаналітичного дослідження.</p> <p>Література: 10, 11, 12, 15, 16.</p>	3	5
3	<p><i>Тема 3. Формування потенціалу підприємства</i></p> <p>Виділення та аналіз домінуючого чинника розвитку підприємства як основи управління процесами формування його потенціалу.</p> <p>Фактори та передумови формування потенціалу підприємства</p> <p>Література: 10, 11, 12, 15, 16.</p>	3	6
4	<p><i>Тема 4. Особливості формування виробничого потенціалу аграрного підприємства</i></p> <p>Основні тенденції у формуванні потенціалу сучасних аграрних підприємств</p> <p>Особливості формування потенціалу аграрних підприємств залежно від специфіки підприємницької діяльності</p> <p>Література: 10, 11, 12, 15, 16.</p>	3	6
5	<p><i>Тема 5. Конкурентоспроможність потенціалу підприємства</i></p> <p>Методи оцінки конкурентоспроможності потенціалу підприємства</p> <p>Прикладні моделі оцінки конкурентоспроможності</p>	3	5

	потенціалу підприємства Література: 10, 11, 12, 15, 16.		
	<i>Всього за 1 змістовий модуль:</i>	<i>14</i>	<i>27</i>
	Змістовий модуль 2. Оцінювання складових потенціалу підприємства		
6	<i>Тема 6. Теоретичні основи оцінювання потенціалу підприємства</i> Поняття вартості та її модифікації Принципи та основні етапи оцінки потенціалу підприємства Література: 2, 6, 10, 11, 12, 15, 16, 25, 27 ,28.	3	5
7	<i>Тема 7. Методичні підходи до оцінювання потенціалу підприємства</i> Методологія визначення вартості потенціалу підприємства Методи доходного підходу до оцінки потенціалу підприємства Література: 2, 6, 10, 11, 12, 15, 16, 25, 27 ,28.	3	5
8	<i>Тема 8. Оцінка вартості земельної ділянки будівель і споруд</i> Особливості оцінки земельної ділянки Методичні основи оцінки вартості земельних ділянок Методи оцінки вартості будівель і споруд Література: 1, 2, 3, 5, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 25, 27 ,28.	3	6
9	<i>Тема 9. Визначення вартості машин і обладнання</i> Класифікація й ідентифікація машин та обладнання Вплив зносу на вартість машин та обладнання Методичні особливості оцінки машин та обладнання Література: 2, 6, 7, 10, 11, 12, 14, 13, 15, 16, 22, 25, 27 ,28.	3	6
10	<i>Тема 10. Нематеріальні активи та методи їх оцінювання</i> Теоретичні аспекти оцінки нематеріальних активів підприємства Роль, значення нематеріальних активів у господарській діяльності підприємства Особливості оцінки окремих видів нематеріальних активів підприємства Література: 2, 6, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 23, 25, 27 ,28.	3	6
11	<i>Тема 11. Трудовий потенціал підприємства та його оцінка</i> Роль і значення трудового потенціалу в економічних відносинах Методологія оцінки трудового потенціалу підприємства	3	6

	<p>Основи управління трудовим потенціалом підприємства Література: 4, 10, 11, 12, 13, 15, 16. <i>Всього за 2 змістовий модуль:</i> Змістовий модуль 3. Прикладні аспекти оцінки потенціалу та розвитку підприємства</p>	18	34
12	<p><i>Тема 12. Оцінка вартості бізнесу</i> Особливості оцінки вартості бізнесу Методи оцінки вартості бізнесу Література: 2, 6, 11, 10, 12, 13, 15, 16, 20, 25, 27, 28.</p>	2	4
13	<p><i>Тема 13. Прикладні аспекти оцінки потенціалу аграрних підприємств</i> Оцінка перспектив галузі Вибір об'єктів для інвестування Література: 2, 6, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 20, 25, 27, 28.</p>	2	5
14	<p><i>Тема 14. Розвиток аграрних підприємств: зміст, сучасні концепції та передумови</i> Стратегічні напрями і сценарії розвитку аграрного бізнесу підприємства Життєвий цикл продукції/технології Типові структури технологічного ланцюга Література: 10, 11, 12, 13, 15, 16.</p>	3	3
15	<p><i>Тема 15. Методичні підходи до визначення резервів розвитку підприємства та його потенціалу</i> Матриця конкурентної переваги М. Портера Критерії оцінки життєвого циклу продукту (зрілості ринку) та його вплив на стратегію підприємства Схема застосування SWOT – аналізу Література: 10, 11, 12, 13, 15, 16.</p>	3	5
	<i>Всього за 3 змістовий модуль:</i>	10	17
	<i>Всього:</i>	42	78

*контрольна робота для студентів заочної форми навчання

8. Індивідуальні завдання

Заочна форма навчання

Індивідуальні завдання для здобувачів заочної форми навчання передбачають написання контрольної роботи. Контрольна робота з дисципліни «Потенціал і розвиток підприємства» складається з теоретичної та практичної частин. Теоретична частина передбачає розкриття інформації за трьома питаннями згідно відповідного варіанту. В основу практичної частини покладено розв'язання задач (вказаного варіанту) з поясненням кожної господарської операції.

Контрольна робота виконується з дотриманням вимог наведених у «Методичних рекомендаціях для самостійної роботи та виконання контрольних робіт з дисципліни «Потенціал і розвиток підприємства» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальностей 051 «Економіка», 051 «Економіка», які входять до методичного забезпечення дисципліни. Відповідь повинна бути змістовною та показувати розуміння студентом засвоєного матеріалу. У кінці контрольної роботи необхідно обов'язково вказати список використаних студентом джерел та поставити підпис і дату виконання роботи її автором. Список використаних джерел формується в алфавітному порядку.

Контрольна робота зараховується, якщо в ній повністю висвітлені теоретичні і практичні питання, правильно виконані тестові завдання. Контрольна робота, виконана з помилками недоліками та невідповідним варіантом, повертається студенту на доопрацювання. Належним чином виконана, оформлена та захищена викладачеві контрольна робота є перепусткою до складання екзамену з дисципліни «Потенціал і розвиток підприємства».

9. Методи навчання

За основними дидактичними завданнями в рамках вивчення дисципліни використовуватимуться методи оволодіння знаннями, формування умінь і навичок. За джерелом знань використовуватимуться словесні, наочні та практичні методи навчання. За характером та рівнем самостійної розумової діяльності студентів використовуватимуться проблемний, евристичний, дослідницький, репродуктивний методи навчання.

Навчання здійснюється за кредитно-модульною системою організації навчального процесу.

Основними формами навчання з дисципліни є читання лекцій, участь у семінарських заняттях, виконання практичних завдань, індивідуальних завдань (студентами заочної форми навчання), самостійна робота.

В рамках вивчення дисципліни «Потенціал і розвиток підприємства» передбачено проведення:

- лекцій. За структурою заплановані лекції можливо поділити на вступні, тематичні, заключні, оглядові, установчі. Для проведення лекцій використовується мультимедійний комплекс для наочного відображення представленого матеріалу;

- практичні та семінарські заняття передбачають засвоєння теоретичних положень і набуття практичних навичок з визначення ринкової вартості елементів потенціалу підприємства та вартості бізнесу в цілому. Також, за необхідності, здійснюється тестування всіх студентів групи за відповідною темою. В кінці заняття викладач підсумовує виконану роботу і дає завдання для підготовки до наступного практичного заняття;

- самостійна робота студентів буде проводитися з використанням різноманітних дидактичних методів навчання. Вона полягає в опрацюванні матеріалів лекцій, а також у вивченні та опрацюванні наукової, навчально-методичної літератури, законодавчих і нормативних актів при підготовці до практичних і семінарських занять та модульного і підсумкового контролю.

При вивченні дисципліни «Потенціал і розвиток підприємства» передбачено можливість широкого застосування дистанційних технологій навчання. Використання технологій дистанційного навчання в Уманському НУС регламентується положенням «Про організацію поточного, семестрового контролю та проведення атестації здобувачів освіти із застосуванням дистанційних технологій в Уманському національному університеті садівництва». Матеріали курсу «Потенціал і розвиток підприємства» розміщені на платформі Moodle: URL: <https://moodle.udau.edu.ua/course/view.php?id=291>. В разі запровадження дистанційного навчання лекційні, практичні і семінарські заняття проводяться в форматі відеоконференції з використанням платформ: Zoom, Google Meet, Moodle тощо.

10. Методи контролю

Поточний контроль.

Максимальна сума балів поточного контролю – 70, які розподіляються наступним чином:

- активність роботи протягом семестру не може перевищувати 45 балів;
- виконання модульних завдань (3 модулі) – не більше 25 балів.

Об'єктами поточного контролю знань студентів є:

1. Систематичність та активність роботи на практичних і семінарських заняттях;
2. Виконання модульних завдань.

1. При контролі систематичності та активності роботи на практичних і семінарських заняттях оцінці підлягають: рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на семінарських заняттях; активність при обговоренні питань, що винесені на семінарські заняття, правильність вирішення ситуаційних завдань на практичному занятті або написання письмового контролю на семінарському занятті; результати бліц-опитування.

Система оцінювання активності роботи:

- а) відповідь з питань семінарів – 0; 1; 2 бали.
- б) змістовні доповнення при обговоренні питань семінарів – 1 бал.
- в) бліц-опитування – 0; 1 бал.
- г) вирішення ситуаційних завдань або письмовий контроль – 0; 1; 2 бали.

2. При контролі виконання модульних завдань оцінці підлягають теоретичні знання та практичні навички, яких набули студенти після опанування тем певного модуля. Модульний контроль проводиться у вигляді відповідей на тестові питання письмово або з використанням платформи MOODLE.

Система оцінювання виконання завдань модуля: – 0 - 5 балів.

За використання недозволених джерел і підказок студент отримує 0 балів.

Бали за науково-дослідну роботу: участь у студентських олімпіадах, конкурсах наукових робіт, грантах, науково-дослідних проєктах – 1–10 балів; публікація наукових статей, тез доповіді на конференції – 1–10 балів.

Підсумковий контроль.

Підсумковий контроль з дисципліни «Потенціал і розвиток підприємства» здійснюється у формі екзамену.

На екзамен виноситься 2 теоретичних питання та ситуативне завдання. Виконання екзаменаційного завдання повинно носити виключно самостійний характер. За вірну відповідь на кожне із двох теоретичних питань нараховується 10 балів. За правильне рішення ситуаційного завдання додається ще 10 балів. Тобто максимально за екзамен можна отримати 30 балів.

11. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

В основу рейтингового оцінювання знань студента закладена спеціальна 100-бальна шкала оцінювання (максимально можлива сума балів, яку може набрати студент за всіма видами контролю знань з дисципліни з урахуванням поточної успішності, самостійної роботи, науково-дослідної роботи тощо). Кількість балів, які можна набрати у ході вивчення курсу дисципліни розподіляються наступним чином:

**Розподіл балів, які отримують студенти при формі контролю «екзамен»
з дисципліни „Потенціал і розвиток підприємства”
(денна форма навчання)**

Кількість балів за змістовий модуль	Поточний (модульний) контроль																		Бали за науково-дослідну роботу	Підсумковий контроль	Сума
	Змістовий модуль 1 (23)						Змістовий модуль 2 (27)						Змістовий модуль 3 (20)								
Теми	Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	МК 1	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т 11	МК 2	Т 12	Т 13	Т 14	Т 15	МК 3			
Кількість балів за видами робіт, всього:	3	3	3	3	3	5	3	3	3	3	3	3	5	3	3	3	3	5	10	30	100
в т.ч.: активність на семінарських заняттях	2	2	2	2	2		2	2	2	2	2	2		2	2	2	2				
виконання самостійної роботи	1	1	1	1	1		1	1	1	1	1	1		1	1	1	1				

**Розподіл балів, які отримують студенти при формі контролю «екзамен»
з дисципліни „Потенціал і розвиток підприємства”
(заочна форма навчання)**

Кількість балів за змістовий модуль	Поточний (модульний) контроль																		Бали за науково-дослідну роботу	Підсумковий контроль	Сума	
	Змістовий модуль 1 (23)						Змістовий модуль 2 (27)						Змістовий модуль 3 (20)									
Теми	Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	МК 1	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т 11	МК 2	Т 12	Т 13	Т 14	Т 15	МК 3				
Кількість балів за видами робіт, всього:	3	3	3	3	3	5	3	3	3	3	3	3	5	3	3	3	3	5	10	30	100	
в т.ч.: активність на семінарських заняттях					2		2	2								2						
виконання самостійної роботи	3	3	3	3	1		1	1	3	3	3	3		3	3	1	3					

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для екзамену
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Методичне забезпечення

1. Коротеєв М.А. Методичні вказівки для проведення практичних і семінарських занять та самостійної роботи студентів з дисципліни “Потенціал і розвиток підприємства” для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальностей 051 «Економіка», 076 «Підприємництво та торгівля». Умань, 2024. 82 с.

2. Методичні рекомендації для виконання самостійної роботи та написання контрольних робіт з дисципліни “Потенціал і розвиток підприємства” для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальностей 051 «Економіка», 076 «Підприємництво та торгівля». Умань, 2024. 40 с.

3. Коротеєв М.А. Електронний навчальний курс для дистанційного вивчення навчальної дисципліни “Потенціал і розвиток підприємства” для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальностей 051 «Економіка», 076 «Підприємництво та торгівля». URL: <https://moodle.udau.edu.ua/course/view.php?id=291>

13. Рекомендована література

Базова

1. Земельний кодекс України. *Голос України*. 2001. № 217-218.
2. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: закон України від 12.07.2001р. *Голос України*. 2001. 8 вересня. С.4-5.
3. Про оцінку земель: закон України. *Голос України*. 2004. 30 січня. С. 6-7.
4. Про експертну грошову оцінку земельних ділянок: постанова Кабінету Міністрів України. *Урядовий кур'єр*. 2002. 14 жовтня.
5. Про затвердження Національного стандарту № 1 „Загальні засади оцінки майна і майнових прав: постанова Кабінету Міністрів України. *Державний вісник України*. 2003. № 18. С. 84-89.
6. Про затвердження Методики оцінки вартості майна: постанова Кабінету Міністрів України. *Державний вісник України*. 2003. № 24. С. 59-80.
7. Про затвердження Національного стандарту №2 „Оцінка нерухомого майна: постанова Кабінету Міністрів України. *Урядовий кур'єр*. 2004. 28 жовтня

8. Про затвердження Національного стандарту № 3 "Оцінка цілісних майнових комплексів": Постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2004 р. № 1655 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
9. Про затвердження Національного стандарту №4 "Оцінка майнових прав інтелектуальної власності": Постанова КМУ №1185 від 3 жовтня 2007 року. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
10. Норми професійної діяльності оцінювача. *Вісник оцінювача*. 1995. № 5. С.3-15.
11. Бачевський Б.Є, Заблодська І.В., Решетняк О.О. Потенціал і розвиток підприємства: Навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2009. 400с.
12. Залізко В.Д. Теорія моделювання економічного розвитку підприємств : Навчальний посібник. К. : ННЦ «ІАЕ», 2018. – 76 с.
13. Економіка підприємства: підручник / 3-а заг. та наук. ред. Г. О. Швиданенко. – [вид. 4-те, перероб. і доп.]. К.: КНЕУ, 2019. 816 с.
14. Кулакова С.Ю., Міняйленко І.В. Потенціал і розвиток підприємства: навчально-методичний посібник до самостійного вивчення дисципліни для студентів напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства» усіх форм навчання. – Полтава: ПолтНТУ, 2017. 197 с.
15. Кузьмин, В. М. Економіка підприємства та управлінська економіка : практикум / В. М. Кузьмин. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2019. 51 с.
16. Потрашкова Л. В. Потенціал соціально відповідального підприємства: концепція та моделі: моногр. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. 308 с
17. Сабадирьова А.Л., Бабій О.М., Куклінова Т.В., Салавеліс Д.Є. Потенціал і розвиток підприємства: Навчальний посібник. – Одеса: ОНЕУ, ротапринт, 2013. – 343 с.
18. Таранюк Л. М. Потенціал і розвиток підприємства: навчальний посібник / Л. М. Таранюк. – Суми: Видавничо-виробниче підприємство «Мрія-1», 2016. – 278 с
19. Кучеренко В. Р. Оцінка бізнесу та нерухомості : Навч. посіб. Київ: В-до «Друк», 2015. 310с.
20. Залізко В.Д. Теорія моделювання економічного розвитку підприємств : Навчальний посібник. К. : ННЦ «ІАЕ», 2018. – 76 с.
21. Іванілов О. С. Економіка підприємства: навчальний посібник. – Київ: Центр учбової літератури, 2019. – 728 с.
22. Храпкіна В. В. Оцінка бізнесу: Навч. посіб. / В. В. Храпкіна // Київ, 2015. – 320с.

Допоміжна

23. Захарчук О.В. Оцінка сільськогосподарського майна: проблеми та перспективи дій. *Економіка АПК*. 2019. № 8 - С. 59.
24. Koroteyev Mykola, Korman Iryna, Manziy Olena, Semenda Olha, Semenda Olena Prospects for the market turnover of agricultural land in Ukraine *Problems and Perspectives in Management*, Volume 15, Issue 2, 2017. P. 344-354.
25. Nesterchuk Y., Korotieiev M., Cherneha I., Sokoliuk S., Zharun O. and Blenda N. Formation of Productive Employment of Labor Potential by Diversifying the Rural Economy. Proceedings of the 35th International Business Information Management

- Association Conference, IBIMA 2020: Education Excellence and Innovation Management: A 2025 Vision to Sustain Economic Development during Global Challenges. 1-2 April 2020, Seville, Spain, P. 14252-14258. (Scopus & Web of Science).
26. Korotieiev M., Borovyk P., Kyryliuk V., Kolotukha S. and Krochak O. Excessive Concentration of Agricultural Land by Holdings as A Problem of Land Management in Ukraine. Proceedings of the 37th International Business Information Management Association Conference, IBIMA 2021: Innovation Management and information Technology impact on Global Economy in the Era of Pandemic. 30-31 May 2021, Cordoba, Spain, P. 7991-7993. (Scopus & WoS).
  27. Методичні рекомендації щодо введення інтелектуальної власності в господарський обіг підприємства / розроб. Н.М. Столярчук, М.І. Козак. - К.: ННЦ «ІАЕ» 2018. 84 с.
  28. Могилова М. М. Основні засоби сільськогосподарських підприємств: стан, оцінка, відтворення : монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2016. 404 с.
  29. Оцінка та управління нерухомістю: навчальний посібник / [В. Р. Кучеренко, М. А. Заєць, О. В. Захарченко, Н. В. Сментина, В. О. Улибіна]. – Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2013. – 272 с.
  30. Савчук В. П. Оцінка ефективності інвестиційних проектів: Навч. посіб. Дніпро, 2016. 250с
  31. Семенда Д.К., Коротєєв М.А., Семенда О.В. Удосконалення організаційно-економічного механізму використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах: Монографія – Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2016. – 242 с.
  32. Соколук С. Ю., Бленда Н. О., Коротєєв М. А., Соковніна Д. М., Жарун О. В. Стратегічний аналіз зовнішнього середовища – основа визначення стратегічного напрямку розвитку підприємницьких структур. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Редакційно-видавничий відділ Уманського НУС, 2021. Вип. 99. Ч. 2 : Економічні науки. С.124-131.
  33. Соколук С. Ю., Коротєєв М.А., Жарун О.В., Тупчій О.С., Бленда Н.О. Диверсифікація як стратегічний напрям сталого розвитку підприємств аграрного сектору економіки. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Редакційно-видавничий відділ Уманського НУС, 2021. Вип. 99. Ч. 2 : Економічні науки. С. 326-336.
  34. Стандарти з оцінки та оціночної діяльності в агропромисловому комплексі України / Підлісецький Г. М., Лісняк В. Г., Жук В. М., Могилова М. М. та ін. Київ : ВГО «ВСЕО», 2012. 240 с.
  35. Федонін О.С., Рєпіна І.М., Олексюк О.І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник. К.: КНЕУ, 2004. 316с.
  36. Левченко Ю.Г. Економіка та організація інноваційної діяльності. Видавництво Кондор, 2018.- 448 с.
  37. Федонін О.С., Рєпіна І.М., Олексюк О.І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч.-метод. посібник для самот. вивч. дисц. К.:

КНЕУ, 2005. 261 с.

38. Уланчук В. С., Соколюк С. Ю., Жарун О. В., Коротєєв М. А., Непочатенко О. А. Економетричні підходи до прогнозування фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіону. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Редакційно-видавничий відділ Уманського НУС, 2021. Вип. 99. Ч. 2 : Економічні науки. С. 163-171.
39. Уланчук В.С., Жарун О. В., Соколюк С. Ю., Коротєєв М. А., Уланчук В.І. PROBLEMS OF INVESTMENT ACTIVITY DEVELOPMENT IN UKRAINE. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.». Випуск 101 Частина 2. 2022. С. 100-108.

14. Інформаційні ресурси

40. Українське товариство оцінювачів. URL: www.uto.com.ua
41. Фонд державного майна України. URL: www.spfu.gov.ua
42. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua
43. Віртуальний клуб незалежних оцінювачів. URL: www.vikno.com.ua
44. Міжнародні стандарти оцінки: URL: www.vipo.biz.ua/ru/mezhdunarodnye-standarty-oczenki.html.

15. ПЕРЕЗАРАХУВАННЯ ТА ВИЗНАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Перезарахування та визнання результатів навчання з навчальної дисципліни «Механізми розвитку агропромислового виробництва» або її окремого компонента можливе за умов участі здобувача в програмі академічної мобільності (навчання в інших ЗВО) відповідно до Положення про академічну мобільність здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників Уманського національного університету садівництва (<https://www.udau.edu.ua/ua/file/FVKB>); Положення про організацію освітнього процесу в Уманському національному університеті садівництва (<https://www.udau.edu.ua/ua/file/Mq6O>); Положення про порядок визнання результатів навчання в інших ЗВО в Уманському національному університеті садівництва (<https://www.udau.edu.ua/ua/file/npO1>); Положення про організацію поточного, семестрового контролю та проведення атестації здобувачів освіти із застосуванням дистанційних технологій в Уманському національному університеті садівництва (<https://www.udau.edu.ua/ua/file/BWV3>).

Здобувачі вищої освіти мають право на визнання результатів навчання в неформальній та інформальній освіті (курси навчання в центрах освіти, курси інтенсивного навчання, платформи онлайн-курсів, семінари, конференції, олімпіади, конкурси наукових робіт, літні чи зимові школи, бізнес-школи, тренінги, майстер-класи, наукові публікації, науково-дослідна робота, робота у студентських наукових гуртках, індивідуальні завдання, що поглиблюють

навчальний матеріал навчальної дисципліни, тощо) що зараховуються здобувачу освіти за підсумками визнання результатів неформального та/або інформального навчання, не може перевищувати 25 відсотків відповідної освітньої програми.

Участь у програмах здобуття неформальної та інформальної освіти регламентує Положення про порядок визнання в Уманському національному університеті садівництва результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті <https://www.udau.edu.ua/ua/file/4n0x>

16. ПОЛІТИКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації в разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Порушенням академічної доброчесності учасниками освітнього процесу є:

- академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;
- самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних, раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;
- фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовують в освітньому процесі або наукових дослідженнях;
- фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти;
- обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу.

Виявлення ознак академічної недоброчесності у письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від обсягу порушення.

З метою запобігання порушенням і підвищення якості академічних робіт, студентам настійно рекомендується користуватися належними академічними ресурсами та інструментами для перевірки робіт на плагіат, а також звертатися за консультаціями з питань правильного цитування і академічного письма.

Дотримання принципів академічної доброчесності здобувачами вищої освіти регулюється Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату серед здобувачів вищої освіти в Уманському національному університеті садівництва (<https://www.udau.edu.ua/ua/file/D1iS>) та Кодексом академічної доброчесності Уманського національного університету садівництва (<https://www.udau.edu.ua/ua/file/4dH7>).

17. ЗМІНИ У РОБОЧІЙ ПРОГРАМІ НА 2024-2025 НАВЧАЛЬНИЙ РІК.

Зміни, внесені до робочої програми на 2024-2025 навчальний рік, охоплюють:

1. В розділі мета та завдання навчальної дисципліни внесені зміни відповідно до Положення про методичне забезпечення освітнього процесу в Уманському національному університеті садівництва, затвердженого Вченою радою УНУС протокол № 1 від 08.10.2020, зі змінами та доповненнями від 11.07.2024, протокол №8, та введеного в дію наказом ректора від 11.07.2024 №01-16/18/од. (<https://www.udau.edu.ua/ua/file/iERg>).
2. Оновлення змістового наповнення тем.
3. Корегування у розподілі балів які отримують студенти за практичні заняття та самостійну роботу.
4. Оновлення переліку рекомендованої літератури.